तेषां सुराणां वचः श्रुत्वा एव ब्रह्मा तान्
अवदत् महा-भागं महा-ओजसं विष्णुं अन्-
आदिं अन्-अन्तं च अ-हेतुं कारण-कार्य-हेतुं
अज-प्रकृति-पुरुष-कारणं उत्पत्ति-स्थिति-
विनाशानां हेतुं आर्त-जन-उपकारिणं —

प्र-पद् 4A opt II/+

तं महेश्वरं शरणं प्रपद्येध्वं इति ।

Having just heard the speech of the devas, Brahmā told them, “Seek as refuge the great lord — the venerable, great-powered Viṣṇu, beginning-less, endless, cause-less; the cause of cause and effect, the cause of unborn prakṛti and puruṣa; the cause of birth, continuation, and destruction; the helper of distressed people.”

एवं उक्त्वा लोक-पितामहः देवैः सहितः

6/1

महोदधेः उत्तरं तीरं भगवतः विष्णोः

प्र-नि-पत् ger

निवासं वैकुण्ठं अगच्छत्। महेश्वरं प्रणिपत्य

सर्व-लोक-पितामहः देवार्थं विष्णुं उपकारं

अयाचत्। तेषां याच्ञां श्रुत्वा उपकारं तेभ्यः

प्रतिज्ञाय तान् सुरान् तैः कर्तव्यं अवदत्।

Having spoken thus, the grandfather of the world, accompanied by the devas, went to Vaikuṇṭha, the northern shore, the abode of the lord Viṣṇu. Having bowed before the great lord, the grandfather of all the worlds asked Viṣṇu for help for the devas. Having heard their request, having promised help to them, he told the devas what has to be done by them.

6/+

भवतां बलं पुनः प्राप्तुं महोदधिं अमृतार्थं

मथ् 1U opt II/+

मथेध्वम् । यत् अमृतं तस्मात् मथितात्

उत्-पद् A fut III/1 6/+

उदधेः उत्पत्स्यते तत् भवतां उपबृंहणाय

भू 1P fut III/1 6/1

भविष्यति । अपि च दुर्वाससः शापेन

6/1

विनष्टस्य तेजसः पुनः प्राप्तये महोदधेः देवी

2 1/1 भू 1P fut III/1

अन्तर्धान-गता लक्ष्मीः आविर्-भविष्यति ।

“To gain back your strength, you should churn the ocean for amṛta. The amṛta that will arise from the churned ocean, that will be for your strengthening. Moreover, for the regaining of the lustre destroyed by the curse of Durvāsas, from the ocean the disappeared devī Lakṣmī will manifest.

2/+

प्रथमं सकलाः ओषधीः संगृह्य तत्र

उदधौ प्रक्षिप्य ततः पर्वत-वरं मन्दरं

तत् एव स्थानं आनीय मन्थानं तं गिरिं

6 ↑ 2/1 2/1

कृत्वा वासुकि-नामानं सर्पाणां राजानं

नेत्रं कृत्वा असुरैः सह युद्ध-निवृत्तिं

मथ् 1U opt II/1

कृत्वा सहिताः महोदधिं मथेध्वं इति ।

“First having gathered all the plants, having thrown (them) away there in the ocean, then having brought the best of mountains Mandara to that very place, having made the mountain into a churning-stick, having made the king of snakes of the name Vāsuki into a cord, having made a cessation of war with the asuras, together you should churn the great ocean.”

यस्मात् तु मन्दर-पर्वतः न केवलं बहुभिः योजनैः

3/+

भूमेः उपरि समुच्छ्रितः आसीत् परन्तु तावद्भिः

योजनैः अधस्तात् एव तस्मात् ते देव-गणाः तं

उत्-धृ inf =

गिरिं उद्धर्तुं अ-शक्ताः अभवन् । यस्मिन्

6 7/1 1/1

अनन्तशेष-नाम्नि भुजंगमे शय्या-रूपे भगवान्

शी 2A pres III/1 2/1

शेते सः विष्णुना प्रचोदितः उत्थाय बृहन्तं मन्दरं

उत्-धृ ger

उद्धृत्य महोदधिं देवैः सहितः आनयत् ।

But since the Mandara mountain was not only raised up above the ground by many yojanas, but below by so many yojanas, therefore the groups of devas were unable to lift up the mountain. In which snake of the name Anantaśeṣa, having form of a bed, the lord reclined, impelled by Viṣṇu, having arisen, having lifted up the large Mandara, he brought (it) to the great ocean accompanied by the devas.

ततः अनन्तशेषेण मन्दर-पर्वते एवं उद्धृते

आनीते च ते देवाः समुद्रं अवदन् अमृतार्थं

मथ् U fut I/+

तव जलं मथिष्यामहे इति। अथ

महोदधि-देवः यदा मम अपि अमृतस्य

अंशः भवेत् तदा मन्दर-भ्रमणात् दुः-सहं

सह् 1A opt I/1

मर्दनं सहेय इति प्रत्यभाषत।

Then, the Mandara mountain thus lifted up and brought by Anantaśeṣa, the devas told the ocean, “We shall churn your water for amṛta.” Then the deva of the great ocean replied, “When I could have a part of the amṛta as well, then I could bear the intolerable friction from the revolution of Mandara.”

यथा मन्दर-शैलः समुद्रजले न निमज्जति

तथा भगवान् विष्णुः कूर्म-रूपः तं मन्दरं

आ-दा ger

आत्मनः पृष्ठे आदाय अस्य अधिष्ठानं

2/1

अभवत् । तं महान्तं गिरिं कूर्मस्य पृष्ठे स्थिरं

= 1/1

एकस्मात् स्थानात् च अ-चलं कृत्वा बलवान्

इन्द्रः यन्त्रेण शैलस्य अग्रं अभ्यपीडयत् ।

So that the Mandara mountain does not fall in the ocean’s water, thus the lord Viṣṇu having the form of a tortoise, having taken the Mandara on his own back, became its support. Having made the great mountain firm on the back of the turtle, immobile from one place, the strong Indra pressed upon the tip of the mountain with an instrument.

3/1

मन्दर-अचलं सर्पाणां राज्ञा वासुकिना

2/1 &

संवेष्ट्य मन्थानं कृत्वा तदा देवाः दैत्य-

दानवैः समेताः मथितुं

आ-रभ् PPP 1/1

आरब्धाः। यत्र सर्पस्य पृच्छः तत्र

स्थिताः देव-गणाः यत्र च मुखं तत्र

असुराः।

Having wrapped the Mandara mountain with the king of snakes, Vāsuki, having made (it) into a churning stick, then the devas together with the daityas and dānavas began to churn. Where the tail of the snake was, there stood the groups of devas; where the head was, there the asuras.

English to Sanskrit

देववचः श्रुत्वैव सर्वलोकपितामहो
ऽवदन् महेश्वरं महौजसं भगवन्तं
विष्णुं सर्वलोकोत्पत्तिस्थिति-
लयकारणं प्रकृतिपुरुषसमुद्भवं
शरणं प्रपद्येध्वं इति ।

भगवता ब्रह्मणैवं अभिभाषिता देवा
वैकुण्ठनामानं विष्णोर् निवासं
अगच्छन् । महामुनेर् दुर्वाससः
शापेनासुरैः पराजिता बलक्षयगताश्च
परमविषादेनाक्रान्ता देवा महेश्वरं
प्रणिपत्य तदुपकारं अयाचन् ।

तेषां याच्ञां श्रुत्वा तैः कर्तव्यं

विष्णुर् देवान् अवदत् । तजसो

बलस्य च पुनः प्राप्तये महोदधिं

अमृतार्थं मथेध्वम् ।

प्रथमं सर्वा ओषधीः संगृह्य महोदधौ
आक्षिप्य ततः पर्वतवरं मन्दरं
उदधिं अनीय तं मन्थानं कृत्वा
महान्तं भुजंगमं वासुकिनामानं नेत्रं
कृत्वा महोदधिं मथेध्वं इति ।

विष्णुनैवं अभिभाषिता अनन्तशेषनाम्नो महासर्पस्योपकारेण मन्दारशैले उद्धृते तं महोदधिं चानीते दैत्यदानवैः सह युद्धनिवृत्तिं कृत्वा कूर्मरूपस्य विष्णोः पृष्ठे गिरिं स्थापयित्वा देवाः समुद्रं मथितुं आरब्धाः ।